

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Víctor Masriera Vila (1875 – 1938)

**Pedagog de l'Art
Mestre en la didàctica del Dibuix**

(Anàlisi de la seva metodologia)

Esteve Prat Paz

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

CONCLUSIÓ

CONCLUSIÓ

Cal preguntar-se per que va ser Víctor Masriera l' escollit per a portar de manera general tot el pes d' aquella renovació pedagògica a Espanya en el camp del Dibuix. Molt possiblement, ell era en aquest tema un capdavanter, amb una sòlida i amplia cultura general i específica, amb un bagatge i ofici important, i amb un sentit del bon gust exquisit, per haver tingut una formació extraordinària que segurament pocs havien pogut tenir. La seva preparació era doncs òptima per a desenvolupar qualsevol tipus de pràctica artística i/o pedagògica.

Podia ser fins i tot, considerat un avançat del seu temps, almenys a Espanya. Quan els intel·lectuals espanyols començaren a anar a Argentina i Sud-amèrica pel bon nivell cultural, social, polític, artístic i educatiu que en aquells moments vivien aquells països, feia poc independitzats del regne d' Espanya, molts d' ells amb règims republicans, laics i progressistes; ell ja hi havia impartit docència i publicat dos llibres de dibuix sota l' abric del Consejo Nacional de Educación de Buenos Aires.

La seva labor pedagògica abraçà tots els nivells de l' ensenyament, no solament es quedà en l' àmbit infantil i primari, sinó que coneixedor de les tendències pedagògiques europees, veient els ensenyaments artístics a Espanya a tots nivells, amb un professorat de Belles Arts excessivament acadèmic i poc predisposat a influències exteriors, metodologies diverses i dispers, falta de criteris pedagògics; influí en que el 1922 el Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes promogués també una reforma de les Acadèmies de Belles Arts.

Quan s' establí el Dibuix com assignatura obligatòria en els programes escolars d' educació primària a Espanya (1901), amb el recent creat Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes (1900), resultava una assignatura incompresa pel públic en general, una matèria difícil d' ensenyar i aprendre, complexa i segurament mal enfocada, poc valorada i legitimada socialment, sense recursos i professorat adient.

Seguint en part els ideals imperants de l' època, Víctor Masriera, no solament concebia l' ensenyament del dibuix com una activat artística sinó com un veritable element educador de la persona, un llenguatge gràfic que li servís per tot, tan si es decantava cap el camp intel·lectual, artístic, com cap el camp professional i tècnic del treball. En definitiva dirigí el dibuix més cap a les classes populars que no pas d' elit . En sintonia amb el que succeïa en la resta de països avançats, a través de l' ensenyament del dibuix, no pretenia solament que la societat el conegués, l' utilitzés, l' apliqués o en gaudís en la seves vides laborals o privades, sinó que la seva tasca anava més enllà, amb la intenció de formar unes noves generacions, més cultes, més hàbils, més sensibles, en definitiva elevar el nivell intel·lectual, cultural i per tan de benestar de la societat.

La metodització per ell presentada i les pràctiques proposades, així com els nombrosos consells pedagògics recollits en la seva obra, van quallar amb

un pla de renovació pedagògica a nivell espanyol que oferí durant llargs anys recursos didàctics que ajudarien al docent a realitzar la seva tasca amb èxit. La seva contribució en l' ensenyament del dibuix en la societat espanyola de la seva època, va ser important. El seu esforç va contribuir a canviar poc a poc la mentalitat i la cultura de l' ensenyament-aprenentatge obsolet, no solament del dibuix, sinó de l' educació en general en un estat molt endarrerit en aquestes matèries per posar-lo en la línia de les noves idees vigents al respecta.

No solament va estructurar l' ensenyament en si del Dibuix, sinó que va anar creant les estructures pròpies de la figura del Professor de Dibuix, els Cursos d' Adaptació Pedagògica, els nous Plans d' Estudis de les Escoles Superiors de Belles Arts, vigents fins no fa pas massa anys, l' embrió dels Col·legis Oficials de Doctors i Llicenciats en Belles Arts i Professors de Dibuix, i un llarg etc., d' organismes relacionats amb el Dibuix i l' Art. No ho va poder acabar tot, però deixà també apuntats tota una sèrie de temes de gran importància per a l' ensenyament del Dibuix, com una:

- Inspecció de Dibuix com a propulsora del seu ensenyament estant en contacte amb les escoles , mestres i Professors de Dibuix, dibuixants i públic, organitzant cursos de perfeccionament establint-se fora de Madrid, únic lloc d' actuació del Curso Permanente de Dibujo.
- Formació del Professorat de Dibuix per escoles normals, primàries i cursos de perfeccionament.
- Creació de l' Escola Normal del Dibuix annexa a l' Escuela Especial de Pintura, Escultura y Grabado de Madrid, on es donés metodologia del dibuix.
- Creació d' un centre d' estudis i investigacions pedagògiques en el que el dibuix tingués la seva secció.

Poderosa havia estat l' influència que havia exercit el Curso Permanente de Dibujo en la seva llarga actuació sobre l' ensenyament general del Dibuix i les seves derivacions, creant un estat d' opinió favorable als nous mètodes i un interès per la Pedagogia del Dibuix. Però el més important havia estat la labor d' investigació realitzada durant aquell temps. Per que aquell centre del Curso Permanente de Dibujo, a més de complir a la lletra les disposicions del Ministerio, organitzant cursos de perfeccionament per mestres, de metodologia per a dibuixants i classes experimentals per nens i nenes, havia treballat intensament per la solució de múltiples problemes de diferents ordres que es presentaven al mestres i al Professor de Dibuix, al voler aplicar una bona i eficaç ensenyança d' aquest.

A més, no existia a Espanya cap altre Centre dedicat a l' estudi i divulgació de la Pedagogia del Dibuix, relacionat a més amb institucions pedagògiques estrangeres, que podés oferir una documentació sobre el avenços que modernament s' havien fet en la Metodologia de les Arts Gràfiques.

Evidentment la aposta va ser important, i el pes que acceptà de portar-la a terme, grandíols. Podia haver anat be o no, però ja es preocupà ell a base de treball i investigació, que poc a poc la tasca encomanda anés tirant endavant. Potser va preferir quedar-se a Madrid i engegar un programa nou a nivell estatal, per la temptació i risc que suposava l' oferta avançant-se en el temps a

la gran renovació pedagògica que poc després s' inicià a Catalunya, la qual ja contava en aquells moments amb una gran efervescència artística, i intel·lectual. Potser va pensar que la seva obra, hi quedaria petita a Catalunya, en comparació amb la magna obra que li esperava per realitzar i que se li presentava a la resta d' Espanya?

Tota la confiança i pes en ell dipositat, se li va mantenir durant molts anys, passant per diferents règims de govern, monarquia d' Alfons XII, Regència de Maria Cristina, regnat d' Alfons XIII, Dictadura de Primo de Ribera, II República, fins l' inici de la Guerra Civil; així com sota el pas de diferents ministres i polítics de torn, la qual cosa demostra que a part de la seva pròpia vàlua, independent de la seva ideologia personal, el que realment se li valorava era la seva tasca ingent que estava realitzant.

Qualsevol fet històric es fruit d' una sèrie de circumstancies, no podent-se aïllar dels seus antecedents i de l' ambientació general que el va produir. Si bé es cert que al llarg de la tasca pedagògica de Víctor Masriera, hi ha una evolució, sobretot en el plantejament dels seus mètodes en funció de aquí anaven dirigits, trobant els primers manuals, adreçats a un públic en general, a les indústries artístiques en particular, essent d' un calat profund, poc a poc, fruit dels seus estudis sobre l' educació del nen i de l' ensenyament del dibuix com a eina bàsica per al seu bon desenvolupament, sobre la psicologia i pedagogia, els seus manuals van anar, introduint més càrrega psicològica i més acostament cap a l' estudi del món infantil, convençut que era per on s' havia de començar una reforma en profunditat.

No obstant, la evolució de pensament en la seva metodologia no canvià gaire al llarg del temps, per una raó molt senzilla, tan en la amplia formació, com amb la seva fase d' investigació, va aprofundir tant en els defectes i en virtuts de les persones, dels infants en relació amb el món de l' art i en l' ensenyament de dibuix, que arribà a un estat de visió i resolució de problemes pràcticament atemporals, doncs el que observà que passava en el seu temps, podem veure que continua passant pràcticament igual en l' actual, i que malgrat els canvis produïts en la societat, els vicis, i la manera de reconduir-los són els mateixos.. Els seus mètodes, varen ser el resultat de profunds i pertinents estudis, i van merèixer elogis de grans personalitats internacionals ¹.

Coneixedor i conscient de la crisi produïda en l' últim terç del segle XIX i la primera meitat del XX, aproximadament entre l' impressionisme i les avantguardes, que havien transformat l' esquema visual heretat del Renaixement, articulant un nou llenguatge, un canvi tan radical que produí incertesa, experimentació, descobriment, provocació, pedagogia, aconseguint acabar amb la superació del llenguatge artístic tradicional (cub escenogràfic de perspectiva renaixentista), la pintura de història i la imitació de la naturalesa; creant un codi lingüístic nou ². Creença molt estesa avui en dia de que per ser

¹ "Ideas para la organización de la enseñanza primaria del dibujo". *"Revista de Pedagogia"* AÑO X-Núm. 113, Madrid, maig 1931. (*Apèndix Documental Articles L. XV, p. 205*)

² GOMEZ. A.-CALVO. F.-MARCHAN. S. *Escritos de arte de vanguardia 1900-1945*. Ed. Istmo, 1999.

un artista plàstic, no fa falta saber dibuixar; raó constatable en moltes galeries d'art i fins i tot museus. El fer, en dibuix o en art, el que cadascú vulgui, una cosa espontània, automàtica, gestual, abstracte, lliure, original, on tot està permès, deriva cap a l'angoixa, el dubte, etc.; arribant a situacions absurdes dins el propi ensenyament primari o secundari, que emparant-se amb la modernitat i la llibertat expressiva, condueix a pràctiques barroeres i moltes vegades deplorables, no per programes inadequats sinó moltes vegades per falta d'aquests.

L'abandó actual de la Natura com a model, ha vingut propiciat per les teories entre "realitat natural" i "realitat abstracta", o "visió interior".

La seva formació acadèmica que va rebre, cal no entendre-la pas com a sinònim d' "academicista", mètodes que combatia fermament, sinó fruit en part, d'una tradició romàntica, del gust per l'ofici i sobretot per la Natura, vivint-la i aplicant-la en l'època del Modernisme. No podem pas dir que adoptés postures immobilistes, però sí, que amb ple coneixement i a mesura que l'art i el seu ensenyament s'anava transformant degut als grans canvis de primers de segle XX amb l'aparició de les Avantguardes, les observà, les estudià i fins i tot les va comprendre però no les compartí del tot, doncs la majoria d'elles, anaven en contra dels plantejaments que ell postulà al llarg de la seva vida, motiu pel qual es pot dir que es convertí o que els esdeveniments el convertiren en un clàssic. Si bé va saber emmotllar el dibuix dels vells temps, en els nous que tocaven viure i en les demandes que la nova societat demanava, que no era poc, potser no va passar de fer un nou classicisme. Nou classicisme, que amb la perspectiva dels temps, amb els excessos de les avantguardes, i amb el desconcert imperant de l'actualitat, després d'aquelles, alguna raó se li hauria de donar en el fet de no excedir-se gens ni mica, en gairebé la majoria de plantejaments que va formular sobre l'ensenyament del dibuix en referència als valors bàsics i essencials que malgrat la evolució vertiginosa de la societat actual, continuen sent o potser haurien de continuar sent els mateixos.

Clàssic doncs des d'aquest punt de vista, però per altre part, innovador, innovador en quan al mètode i doctrina que aplicà, la qual cosa era ja de per si nova respecte al que es venia fent fins aleshores, més si tenim en compte que estava treballant per una escola d'una societat molt tradicionalista i molt poc oberta a les noves concepcions que es produïen, i que no podia aventurar-se a massa provatures sinó que havia de buscar un terme mig que portés a un resultat més o menys innovador però segur. Treballava per un model de dibuix a nivell estatal. No podia pas permetre aventures que no portessin enlloc, o al simple fet d'experimentar sense saber que en podria sortir, a on podria desembocar, fet que si es podien permetre altres pedagogs més lliures. Ell no tenia plena llibertat per innovar, sinó que estava dins la tradició imperant, sense poder desmuntar del tot, tota la part negativa d'aquella estructura que trobà i que actuava com a llastra. Segurament no va poder fer tot el que hagués volgut fer, sinó que es limità a corregir, introduir, i innovar dins un marge no pas tan ampli com podia fer un pedagog lliure.

Deuria pensar que només un comportament auto-expressiu, cultivant aspectes molt importants, com els emotius, intuïtius, portarien al nen a la

manca d' elements racionals amb que valorar, analitzar, a la gratuïtat de l' acció...

Segurament pretenia un equilibri entre els vells mètodes d' ensenyament i les noves corrents pedagògiques i avantguardistes, no trencant pas amb el passat, sinó buscant les idees i aplicacions positives de cada un. Ofici i bon gust. No es cansava de repetir que el dibuix era un gran educador, desenvolupador de l' atenció, de la memòria, l' imaginació, la voluntat; feia pensar, desenvolupava l'habilitat manual i fins els bons sentiments, podent ser un gran factor per a depurar el bon gust i portar als nens a gaudir de les més pures sensacions estètiques.

Si va ser però, agosarat amb la metodologia pedagògica que aplicà respecte a la situació en que es trobava el dibuix i el seu ensenyament a Espanya. Per Víctor Masriera, els mètodes de dibuix havien variat radicalment podent semblar una mica anàrquics. Es preguntava que diria el professor de l' escola neoclàssica veient substituir les làmines quasi cal·ligràfiques de Julienne o les reproduccions de les escultures gregues, per objectes de tan humil condició, com utensilis de cuina, o ferreteria?. Molt més bella era la Venus de Milo que un d' aquells cossos, però s' havia demostrat que els nens aprenien més en les lliçons de les coses. També es podria produir bellesa amb models senzills.

Els seus manuals de dibuix eren educatius, didàctics a diferència dels tractats de dibuix lineal i perspectiu de l' època que es limitaven a un conjunt de problemes purament abstractes, moltes vegades sense cap connexió amb la pràctica del dibuix. El discurs de Víctor Masriera que avui ens pot semblar del més normal en molts dels seus aspectes, ja pels plantejaments, nomenclatura, vocabulari, temàtica, propostes, etc., segurament que en la seva època sonava a molt rar, creant fortes reticències dintre dels sectors més conservadors de la societat, a aplicar el que un jove i nou vingut predicava.

Val a dir que la seva tasca no deuria ser pas tot un camí de roses, de segur que deuria haver de lluitar amb un gran vigor per fer avançar una reforma educativa i dintre d' aquesta els nous plantejaments del dibuix adaptats a la nova societat que s' estava forjant i que ja demanava.

Doncs en alguna que altre ocasió veiem com va haver de sortir públicament per aclarir dubtes, a reconduir la situació que si bé generalment encarrilada, sempre es produïen desviacions o malentesos. Els nous camins haurien de començar-se amb esperit nou. Tot i mostrar sempre el seu optimisme i confiança en la progressiva introducció de les seves idees sobre l' ensenyament del dibuix i del canvi positiu que en general s' anava produint en la societat, per l' assoliment d' aquestes noves pedagogies per les quals no hi havia d' haver presses, però tampoc pauses.

De fet tal com es constata al llarg del treball, la seva labor es va veure llargament recompensada, primer per l' evolució positiva, progressiva i constat en la direcció correcta i de bons resultats que els seus mètodes aconseguien. Mostra d' això és la extensa i quantitativa publicació d' obres, la reedició de

moltes d'elles, l'èxit de les exposicions dels treballs realitzats, la afinitat de molt professorat i de mols i amplis sectors de la població cap els seus postulats que s'anaven implantant, tant d'Espanya com de l'estranger.

Destacar que Víctor Masriera, en els seus mètodes de dibuix, no feia pràcticament cap concessió a l'abstracció; podia ser degut en part, tal com indicava el pedagog Joan Bardina, que ja hi havia hagut intents a la seva època d'abandonar els vells mètodes de dibuix passant però, d'un extrem a l'altre, fet que ell no creia prou reeixits, i que potser Víctor Masriera tampoc; per això es quedà, en el terme que deuria creure l'adequat, no pas per falta de coneixement, ni d'experimentació d'altres mètodes, ni d'atreviment, tot i que cal pensar també que en aquells primers anys l'art abstracte era encara molt incipient, més encara no era considerat com element educatiu. Les paraules de Bardina en el comentari sobre l'exposició del Curso Permanente de Dibujo, "*estamos hartos de ideas salvadoras, ... del palabrerismo docente, de formular criticas o planes..., que se haga un poquito de lo bueno*"³, potser encara avui en dia s'han de complir en el camp de l'ensenyament del dibuix i potser en general, malgrat totes les reformes hagudes.

Era a més una manera de no perdre o trencar el contacte amb la tradició, amb el folklore, amb el passat essent conscient de la coneguda dita de que "qui perd el passat perd la identitat", de que "si no se sap d'on es ve, no se sap on va", no el preocupava la rebel·lió contra la tradició, sinó que l'inquietava l'absència de tradició, trencament per altre banda que si volien i van aconseguir al final les avantguardes, creant posteriorment i amb mirada històrica i crítica un caos, una confusió que avui en dia encara dura en el món de l'art i del dibuix, els quals semblen haver trencat o prescindit del passat, de la llarga tradició amb que havia de relacionar-se el dibuix.

No era tasca fàcil canviar de cop un estat de coses, tampoc serviria de res enderrocar lo existent si no es tingués una idea clara del que seria necessari fer. Altre cosa seria caure en una anàrquica incoherència. Un pla completament revolucionari que volgués trencar amb la tradició, fonamentant-se en les composicions lliures, la imaginació, podia portar al final a la subjecció més estricta al model. El propòsit podia ser millor, però no tots els assajos serien raonables. Creia que abans hi havia d'haver un treball previ i haver pensat profundament. Els mètodes que ell ofería no donaven una pedagogia abstracta amb orientacions generals, sinó que era el resultat de moltes experiències seves i d'altres professors.

Si bé la tasca pedagògica de Víctor Masriera, va ser la d'un pioner en la implantació dels nous mètodes d'ensenyament de Dibuix a l'escola primària espanyola. No va ser l'únic que bregava en aquestes qüestions, ja des de bastant abans, es troben publicacions de manuals de dibuix que van incorporant alguna que altre novetat sobre aquesta matèria, per l'interès que despertava i les possibilitats que se li veien; però si que va ser un dels més destacats.

---

³ "La escuela del porvenir. Una exposición notable". *Heraldo de Madrid*, 13 de juny de 1913, p. p. 33- 34.

Mentre hi havia altres pedagogs que ensenyaven els seus mètodes en les seves acadèmies o escoles privades, o públiques, Víctor Masriera, va triar a través de les publicacions, la via de la divulgació massiva, per arribar al gran públic sense descartar, però ni les conferències, ni articles.

Convençut de que l' estudi de la Natura era clau per a l' aprenentatge, malgrat que ja molts pintors avantguardistes no utilitzaven aquesta, no tan sols per imitar-la, sinó ni tant sols per observar-la, evitant la representació d' escenes naturals (havent descartat els termes de paisatge, natura morta, figura), tendint cap a l' abstracció. Creia que el camí era el Dibuix del natural ben metoditzat. Dibuix del natural volia dir desterrar els quaderns de Dibuix d' èpoques anteriors, no fer còpies de làmines ni formes d' objectes traçats pel mestre a la pissarra. La psicologia del nen anava sent ja molt estudiada en la seva època i podia ja fixar unes línies generals d' evolució, que era necessari conèixer per qui apliqués un bon mètode de Dibuix del Natural.

Totalment innovador respecte les “Noves Tecnologies”, receptiu vers la ciència i els nous avenços que aquesta feia, incorporant-los sense cap reticència, com la fotografia aplicada a la pedagogia del dibuix, no solament per il·lustrar els seus llibres, sinó per utilitzar-la com a base de treball per executar diferents exercicis d' observació, manipulació, encaix, efectes lumínics; la cinematografia, per explicar projeccions, segurament convençut de que eren noves eines pròpies dels nous temps que s' havien d' incorporar al llenguatge visual i plàstic sense por de que aquest perdés els seus principis universals.

Però el cas és que l' ensenyament del dibuix, ha acabat menyspreat, relegat o deponent quasi exclusivament de les tecnologies i del Disseny, segurament que per la mal entesa modernitat. Confusió accentuada encara més per l' ús indiscriminat de les noves tecnologies, en el cas del dibuix, l' antiga fotografia artística, el disseny informàtic amb el Computer-art, la informàtica gràfica o infografia amb els programes de CAD, la imatge amb el video-art..., les quals potser han massificat a la societat d' un potencial tecnològic apte per a ser utilitzat de manera senzilla, pràctica, interessant i/o artística, però sense que aquesta societat hagi tingut abans una base sòlida per a digerir-les i utilitzar-les positivament i amb profit.

En resum, clàssic, si, i innovador al mateix temps també, però trencador no. Actual, encara ara, i evidentment amb encerts i desencerts com tot ésser humà. De tota manera, en el conjunt de la seva tasca pedagògica, pesen molt més els encerts si es té en compte que un pedagog no és pas un “endevinador” o un vident, i per tant no pot pas predir el futur llunyà i l' evolució de la seva obra en la societat, a llarg termini.

S' ha de mirar la seva tasca inserint-la dins dels temps que li va tocar viure, i només des d' aquesta perspectiva es pot fer una valoració. Valoració positiva en vistes a com es trobava l' ensenyament del dibuix i en quin estat el va deixar. Moltes de les seves teories, de les seves maneres de fer, tornen a estar d' actualitat, no amb la mateixa nomenclatura - potser per desconeixement del passat i de la seva obra -, però sí en el fons.

En una societat aparentment molt canviada a la de la seva època en quan aspectes externs – no pas en el fons-, una societat de la imatge, de les noves tecnologies, es torna a reivindicar la importància de l' art i del llenguatge visual i plàstic en l' educació com a desenvolupament de la identitat personal i nacional del nen. Es torna a parlar de que cal una alfabetització cultural en relació a les formes de comunicació. L' àrea artística es senyala com a pilar de l' educació del futur. Es prefereix que el nen torni a tenir un llapis a la ma i una fulla de paper per poder guixar, que no pas una última tecnologia, eina, la qual pot utilitzar d' una manera tan tradicional com una pissarra. Així ho pensa també la pedagoga Anne Bamford ⁴, advertint a pedagogs i polítics de la importància de les arts en l' educació i en estudiar les noves tecnologies en la configuració de la identitat dels joves, destacant el paper fonamental que juga la educació en i a través de les arts, en el desenvolupament de la identitat personal i nacional dels nens.

A l' igual que en el seu temps pensava i plantejava Víctor Masriera, la educació artística actual pot generar una educació innovadora en centres escolars. A l' igual que establia unes finalitats, ara, els interessos continuen sent l' alfabetització visual amb relació a les noves formes de comunicació. En la manera que les imatges representen les identitats, en la manera en que transmeten missatges socials, en com es possessionen a la gent culturalment i donen avantatge o desavantatge a cert grups socials. La innovació educativa, hauria de fer que l' aprenentatge fos més interessant i amè. A l' igual que ell entenia, actualment continua vigent l' idea de que l' àrea artística no sigui només com una àrea específica sinó que s' estengui a,b els seus mètodes a altres aprenentatges. Bamford diu que les arts són el pilar del que hauria ser la educació del futur, el mateix deia Víctor Masriera. S' ignora encara l' aprenentatge creatiu o cultural de l' educació dels nens. Les arts dotarien de sentit com a individus i com a identitat cultural de comunitat. I a l' igual que Víctor Masriera, no dubtà en l' utilització de les noves tecnologies a l' abast de seu temps, tampoc ara es comença a qüestionar si aquestes seran la solució als problemes de la educació, o una eina educativa més, tal com ell la va ja concebre.

La tasca pedagògica de l' ensenyament del dibuix que va portar a terme, va navegar entre moltes aigües fruit de les dificultats que sorgiren en el camí.

Víctor Masriera, va ser un home fruit del seu temps, un il·lustre home del seu temps, discret, caut, que es movia en els cercles intel·lectuals i amb molta influència a Espanya, amb una extensa activitat tot i que a vegades burocràtica; amb tots els encerts, i amb totes les contradiccions que es donaren en ell i en altres com ell de la mateixa època. El segle XX com s' ha esmentat, ho canvià tot i va portar cap a la necessitat de noves formulacions, algunes amb èxit, altres no tant, i evidentment a les contradiccions inevitables de quan s' empren una nova i magna tasca.

Va ser un gran divulgador del dibuix a fi de que arribés a tots els àmbits de la societat, de l' obrer, a l' intel·lectual, del nen a l' adult, i va intentar per tots

---

⁴ Professora i investigadora australiana, ex-directora de la secció d' arts visuals del Centre d' investigació en Educació i en Arts de la Universitat de Sydney.

els mitjans que es produís aquesta eclosió general del dibuix a la societat, portant a cap, una innovadora tasca al respecta, innegable. En bona mesura tot el que ara es torna a dir ja ho deia Víctor Masriera en el seu temps.

Per una banda Víctor Masriera venia del món de l' art, però també de la indústria i dels oficis artesans. El primer dilema que segurament es plantejà, a l' hora de començar la seva metodologia i didàctica, deuria ser si guiar-se amb les directrius que li manava el cap o amb les que li suggeria el cor, com conjugar aquests dos móns tan diferents del dibuix en quant a objectius concrets i comuns que els abracés tots.

Si es guiava pel cor, partia d' una formació artística plenament acadèmica tot i que predisposat a l' obertura de nous canvis i al desterrament del propi sistema en que s' havia format. Si ho feia amb el cap, veia la necessitat de normalitzar un dibuix estàndard que servís a tothom com a llenguatge. L' intent va ser fer una mescla dels dos móns, en un sol sistema educatiu, en teoria nou, en una metodologia en que sense descuidar-ne cap, els hi donés mínimament resposta exitosa, cosa summament difícil.

No obstant amb la perspectiva del temps, hi ha varis aspectes per reflexionar fins i tot potser criticar en no reeixir del tot en positiu. També es pot observar contradicció aparent en els plantejaments, que ben estudiats no resulten tals. Si bé per una banda va ser un acèrrim defensor de l' arraconament de les "cartilles de dibuix", de les estampes, de la còpia de làmines, en pro de la implantació de les virtuts del dibuix del natural, per altre banda es pot pensar encara que erròniament, que va ser qui més mètodes de dibuix, llibres i potser làmines de dibuix confeccionà i oferí per dibuixar. La major part dels seus manuals anaven destinats no a l' alumnat, sinó al professorat, al docent, com ajuda i clarificació de mètodes i pràctiques i per tant havia de mostrar a aquells, amb exemples concrets en que recolzar-se per que poguessin portar a bon terme en les seves classes, indicant que havien d' ensenyar i com fer-ho.

En alguna ocasió se li ha atribuït el fet de que lluità contra la còpia de làmines i va ser qui precisament més en va confeccionà. Que utilitzava la fotografia com a substitut del natural essent un acèrrim defensor d' aquest. Es podria pensar que utilitzava la fotografia per interpretar la realitat, malgrat la fotografia era una reproducció-representació d' un instant o fragment d' aquesta, la intencionalitat alhora de fer-la en quant a llum, hora, etc., no era neutre ni imparcial. No era el propi alumne el que tenia la llibertat d' elecció sinó que aquesta li venia ja coartada per qui abans havia pres la decisió d' elecció.

En realitat era un símil amb el que passava amb el dibuix de còpia de làmina o cartilla encara que menys atenuat. Però no és cert que Víctor Masriera, concebés la fotografia com a realitat, ho deia i explicitava en molts dels seus manuals, encara que a vegades podia donar la sensació de que treballava amb ella com si pròpiament ho fos. De fet, avui en dia són molts els artistes que amb aquest concepte treballen.

Una de les seves grans preocupacions, per a l'aprenentatge, el coneixement de la perspectiva, vaticinà que seria la ciència que més aplicaria les lleis de la visió, arribant dia que el seu ensenyament seria obligatori, doncs es consideraria com el millor criteri de veritat en una gran part de casos que il·lusions òptiques o falses apreciacions podrien conduir-nos a error.

Fervent defensor de la Perspectiva com a mètode per representar la realitat, tal vegada herència del passat acadèmic que encara cuejava i que segurament en el seu temps encara havia utilitzat ell mateix amb profusió, no va adonar-se, tot i ser força clarividenc proposant sempre la simplificació de les coses, que era un sistema complex d'utilitzar, i a la llarga poc útil en el terreny industrial i també artístic arrel del seu arraconament per part de les noves avantguardes. Poc s'utilitza avui en dia la perspectiva "Cònica". L'ús massiu que vaticinava a la perspectiva "cònica", no s'ha complert al quedar superada per altres tipus perspectius menys complexes i més ràpids malgrat encara s'usi i consti en els temaris d'estudi, però en poca mesura.

Si bé en molts pocs casos es podia veure una similitud entre el que pretenia arraconar i el que feia, al partir de la fotografia entenent-la com a imatge "de la realitat" segurament el grau d'iconicitat era superior, i per tant donava peu a interpretacions molts més afortunades i diverses que partint d'una còpia de lamina o cartilla ja interpretada aquesta prèviament per un autor. Era plenament conscient que el fet de disparar una càmera fotogràfica per a capturar una imatge, ja era una manipulació de la realitat i no pas la realitat mateixa. Si algú ha vist en la seva metodologia una certa contradicció, entre els dos conceptes en que es movia, per una banda ferm defensor d'arraconar les cartilles i del dibuix al natural, i per l'altre substituint una làmina interpretada per un autor per una fotografia interpretada també per un altre, no ha captat l'amplitud de la seva obra.

Retreure-li una aparent contradicció pel fet de que va fer més lamines que ningú- que no eren tals -, quan estava en contra de les làmines, tot i que es basava en la fotografia, s'ha de matisar molt. Els seus manuals plens d'il·lustracions, alguns amb reproduccions fotogràfiques, no eren destinats a servir de làmina per a l'aprenent, excepte un sol cas "Metodo Pedagogico de Dibujo", sinó que sense cansar-se de dir-ho, les publicava tal com ja s'ha dit, com a exemple, per que la majoria de vegades, el mestre, o bé el propi alumne, observés i s'orientés cap al natural, o cap a l'exercici o finalitat que pretenia, o fins hi tot per que a través d'elles i la seva manipulació, servissin per entendre conceptes del Dibuix.

És molt fàcil creure que substituï la làmina per la il·lustració fotogràfica. De fet ja va portar aquest fet a la confusió d'alguns, a la que ell mateix va respondre l'opuscle "El dibujo en las Oposiciones de Magisterio", +/- 1927, dient que agafaven els seus dibuixos il·lustratius, les seves fotografies com a còpia per a l'aprenentatge del dibuix, no caiguéssim pas ara, altre vegada amb la mateixa confusió per manca de coneixement de la seva obra i pensament global.

No era per tant la còpia la intenció inicial de la fotografia, sinó la de mostrar a través d' exemples al professorat que i com es podia fer, un referent de la realitat però no pas la realitat mateixa, un art il·lustrat.

Tampoc no va renunciar mai a la formació estètica del dibuix d' animals i plantes, bàsicament en el natural, fet que també se li ha retret com a sinònim de dibuix ancorat en el passat, però que ell l' utilitzava per explicar conceptes, com la forma, el moviment, etc., trobant-ho com una temàtica interessant i apropiada per a fer-ho, i de fet actualment encara es continua fent.

En un moment en el qual es discuteix cada vegada amb més freqüència sobre els problemes de l' educació contemporània i a la vista dels pobres resultats que semblen adolorir el nostre moment, 1970 (LGE), Llei General d' Educació acaba amb primària, batxillerat elemental, revalida, batxillerat superior, revalida i PREU, implantant l' EGB, el BUP i el COU; 1985 la Llei Orgànica Reguladora del Dret a l' Educació, (LODE), modificà l' anterior però no l' anul·là. 1990 (LOGSE), amplia l' ensenyament obligatori fins els 16 anys; 1995 la (LOPEG), Llei Orgànica de la Participació i Avaluació dels Centres Docents, anul·la la (LODE). 2001 la (LOU) Llei Orgànica de les Qualificacions i de la Formació Professional, i la (LOCE) Llei Orgànica de Qualitat de l' Educació, no arriba a aplicar-se. 2006-07 la (LOE), última llei d' educació, adquisició de competències bàsiques, aprendre a aprendre, aprendre en valors. S' han creat EAPS (Equips d' Atenció Psicopedagògica), UACS (Aules d' Adaptació Curricular), dites ara Aula Oberta, Aules d' Acol·lida, Cursos de Garantia Social... El dibuix o Educació Visual i Plàstica, a l' ensenyament secundari ha quedat reduït a la mínima expressió, passant en moltes escoles a ser una simple manualitat. Poden donar la matèria des de mestres, a arquitectes o enginyers.

Davant del panorama, no sembla pas gens malament l' estudi de l' obra de Víctor Masriera. El cúmul de suggeriments, instruccions, consells, guies i renys que contenen els seus manuals i els seus articles, dibuixen un panorama de les necessitats de formació que contrasta vivament amb l' actual, de manera que haurien de servir si més no, per posar al descobert les veritats que els últims anys han circulat sobre l' educació.

Pot el seu pensament ser útil avui?. Evidentment si. Davant la mediocritat dels resultats, la infravaloració de la matèria, la manca d' esforç, de planificació, de respecte de l' alumnat, el seu pensament ve a ser una contra imatge situada a anys llum de la cultura educativa actual. Ja en parlava una mica en la Conferència dialogada "Fundamentos de la cultura", Ateneu Barcelonès, 1930, juntament amb el seu fill Ramon Masriera; en la qual primer de tot examinaven els motius que els permetien dubtar de la fermesa dels fonaments de la cultura del seu moment, creien que fluctuava entre una immensa diversitat de tendències mal definides i una canvi incessant i arbitrari de modes, - fet que en els nostres dies s' ha intensificat aquesta observació -.

Ja llavors deia que assistia a la crisi del modern subjectivisme filosòfic ⁵. Les exigències de la vida demanaven un canvi. Calien mentalitats creadores que elaboressin noves idees. Presentaven la possibilitat d' un nou punt de vista que estès d' acord amb les necessitats espirituals del seu temps, les lleis ordenadores fonamentals, que ni l' objectivisme creia descobrir en el món extern, ni el subjectivisme, en l' esperit.

Si bé és cert que en la societat postmoderna actual predomina la imatge, fet que suposa canvis qualitius en relació amb fases anteriors, la cultura visual, pot portar a l' espectacle, a la superficialitat, per això més que mai la necessitat d' ensenyar a llegir i produir imatges. Però cal plantejar-se de quina manera.

No saber interpretar el que succeeix en l' actual cultura visual potser seria una de les causes de la situació de l' Educació Artística i de la poca valoració que rep del professorat i societat. Actualment, l' Educació artística tan a l' escola primària com a la secundària, no disposa d' un número suficient d' hores, ni dels tallers, ni laboratoris adequats o ideals, ni tots els alumnes estan motivats, ni tot el professorat coordinat, ni motivat, ni socialment es considera un aprenentatge absolutament necessari. El seu caràcter pràctic i manual ha portat a la matèria a ser considerada com un saber informal o una habilitat funcional, segurament en una situació semblant per no dir igual a pitjor, a la que va trobar-se Víctor Masriera en entrar a la tasca pedagògica; o fins i tot lúdica, de poca rellevància i no un camp de coneixements organitzats que pugui ajudar-nos a interpretar el passat i comprendre millor el present i a nosaltres mateixos.

Malgrat la realitat, el que teòricament pretén avui en dia l' Educació Visual i Plàstica a l' escola, satisfer la universal necessitat de gaudi o goig artístic i proporcionar els mitjans per crear un art no elitista, educar la sensibilitat per aconseguir l' expressió de la personalitat, el desenvolupament de la capacitat creativa, la formació del ciutadà culte, aprendre a mirar, llegir, descobrir i comprendre l' art, desenvolupar un judici crític, la consciència mediambiental, el coneixement i respecta pel patrimoni, la descoberta del valors humans, adquirir habilitats i destreses, i criteris de gust, coneixement de la cultura local...

Sembla ser que s' està mes o menys d' acord en que el contingut que haurien d' aprendre els alumnes hauria de ser el més visual i plàstic possible,

---

⁵ Expressió que significa que «l'home és la mesura de totes les coses». L' esmentada expressió forma part de la frase que s'atribueix a Protàgores: «L'home és la mesura de totes les coses, de les que són perquè són i de les que no són perquè no són» (*Sobre la veritat*). <<http://www.pensament.com/filoxarxa/filoxarxa/homomensura.htm>>.

veient, relacionant, interpretant, modificant imatges, aprenent processos complets, el més pròxims a situacions reals. També que l' ensenyament de la imatge amb la finalitat d' analitzar-la i produir-la, caldria potser utilitzar la noció de coneixement artístic per fer referència a un saber diferencial, coherent i organitzat.

Però, la falta d' atenció, d' interès, és una mancança que té a veure en sintonia amb l' actitud de bona part de la societat. La societat de la imatge, la visió de la televisió, o l' ordinador, es tractaria de regular i ser crítics amb un consum indiscriminat i acrític de les seves imatges. L' escola hauria de jugar un paper que es té pendent d' assumir. L' educació de la mirada, aportaria recursos (si més no defensa pròpia), per guiar-se en un món on les imatges fa temps que s' han fet omnipresents, per saber-les interpretar, pensar-les, perquè no ens manipulin. A l' igual que la presència de les arts a l' escola per ser fonamental en la mesura de que hi ha coses que només poden expressar-se a través seu. El llegat artístic es una riquesa que, en mesura que es va ignorant, aboca la societat al buit. Buit que potser algun dia s' haurà d' afrontar el que representa. Els principis bàsics de tot ser, no canvien pas tant ni tant depressa com ja deia evolucionava la societat del seu temps, més encara l' actual. Per això, degut a aquest profund coneixement de l' home, ens resulta tan familiar i actual el seu llenguatge utilitzat en segons quines obres de prop d' un segle d' existència. Recordant a Víctor Masriera en els seus plantejaments de la seva època sobre l' educació, la cultura, l' ensenyament, tampoc no disten pas gens del moment actual.

Però l' actualitat de la seva obra no recau només en l' aspecte didàctic. La seva concepció del dibuix com a eina auxiliar per a molt dels oficis, es torna avui en dia a valorar tal com ell ho entenia i predicava. En el mateix París on fou premiat el seu talent en art decoratiu, s' ha reobert completament remodelat el Museu de les Arts Decoratives (2006) mostrant tots el corrents històrics des del gòtic, ressaltant l' art de la seva època, l' "Art Nouveau", l' "Art Decó", fins el Disseny Contemporani, rendint homenatge a través de la seva obra a ebenistes, orfebres, ceramistes, artistes del vitrall, dissenyadors i creadors francesos; fet que lliga amb la tradició del 1905 on els fundadors del Museu del Louvre proclamaren la necessitat d' impulsar el cultiu de les Arts que intentaven donar bellesa a la eficàcia. L' art quotidià ⁶.

Fins i tot va ser pioner en el pronunciament de conferències, primer amb la projecció de diapositives, (aquestes anaven acompanyades amb l' explicació "amb projeccions"), que avui en diriem "presentacions"; així com amb les conferències dialogades com la que pronuncià amb el seu fill a l' Ateneu Barcelonés, el 1930, de la qual una crònica de l' època esmenta que com que no s' estava acostumat a aquell tipus de conferències, només hi ha havia sobre la taula un sol got amb aigua en comptes de dos.

També va preveure tal com ho esmenta en la conferència "El Greco en la evolució de la Pintura", donada a Madrid el 26 de gener de 1933, el problema de la joventut amb la droga. Al respecta deia que amb un nou tipus d'

---

⁶ CABALLERO, Oscar. Las Artes Decorativas renacen con todo su esplendor en el Museo del Louvre. "La Vanguardia", Domingo, 17 Septiembre 2006.

escola que comencés des del jardí d'infància amb una coeducació de nenes i nenes nus en plena naturalesa, lliures de prejudicis i pors supersticioses, seria la major garantia per a una joventut sana i equilibrada, per no haver estat tiranitzada, no sentiria la necessitat morbosa de desbordar-se. Les bacanals eren conseqüència de les tiranies. No anhelarien aquells nens l' alcohol per excitar-se o atordir-se buscant paradisos artificials, per que la seva energia seria sana i positiva i la trobarien en la mateixa realitat.

Recentment s' han publicat alguns articles en mitjans de comunicació en els quals s' indica que pedagogs renovadors diuen que els llibres de text estan desfasats i no serveixen per explicar la societat moderna. Que els llibres de text gaudeixen d' un immerescut prestigi, que són un producte estàtic, tancat i amb un mirada empaquetada del coneixement i topen amb el món del segle XXI. Els llibres de text estan en crisi per que no poden presentar-se a classe com l' única font d' informació. Són fets des d' una mirada única que no potencia l' investigació i fomenten un aprenentatge basat en la mecànica de la memorització. És el professor qui ha de donar la classe en funció de moltes variables. Aleshores veiem altre vegada l' actualitat de l' obra de Víctor Masriera, no en va, no es cansà de repetir que no havia fet llibres de text, sinó manuals per que els professors els utilitzin i els adaptessin a la realitat que tenien, posant l' alumne en contacte directa amb el Natural per que observés, apercebis i aprengué de la pròpia experiència.

Continua creient-se avui en dia que el desenvolupament artístic és un do natural, una inspiració divina, que no es pot explorar ni potenciar. L' experiència artística actual no passa en moltes vegades de ser una activitat lúdica que no porta a un coneixement útil i a un reconeixement social. Sembla com si els arguments i el fons del debat continués sent el mateix, justificar l' educació visual i plàstica en el currículum dels diferents nivells del sistema educatiu. Si en la seva època la necessitat estava en promoure el Dibuix com a suport de les Indústries Artístiques, o el que seria el recent creat Disseny industrial, també existien necessitats d' aprendre a dibuixar per raons com la d' adquirir un llenguatge universal – no discursiu -, útil per a la representació i comunicació d' idees, sensacions, sentiments..., la d' estimular la capacitat d' observació i percepció, la de desenvolupar un sentiment estètic, creatiu, que potenciés aspectes cognitius amb un efecte integrador de la personalitat, mateixes necessitats que continuen vigents avui en dia.

Per altre banda, la pràctica actual de l' art ha renegat en bona part del passat i de la llarga tradició amb la que hauria de relacionar-se el dibuix. Són molts els que manifesten que per ser artista plàstic no fa falta saber dibuixar, per això en vista del panorama de moltes galeries i museus, l' ensenyament del dibuix menyspreat des del propi art, ha passat a dependre en bona mesura de la cultura tecnològica i del disseny.

Si bé a principis de segle passat el Dibuix havia de contribuir a la Indústria, el coneixement artístic actual ha de contribuir a la indústria audiovisual i del disseny en totes les seves branques; així com a la qualitat de l' entorn i la qualitat de vida de l' individu.

Ara també caldrien mètodes adequats com els que buscava i confeccionà Víctor Masriera per a la seva època.

La seva proposta era lògica i coherent amb les premisses estètiques del moment, un art retinià, naturalista, formalista i figuratiu, fruit de la observació de natural, cànons que sorgiren amb el Renaixement i s' institucionalitzaren en les Acadèmies del segle XVIII, sent en els inicis de la seva època els referents vàlids per a l' ensenyament del dibuix a Espanya, més encara amb la situació en que es trobava el seu ensenyament.

Persona metòdica, i reservada, que ha passat bastant desapercibuda en la historiografia artística i pedagògica, malgrat la seva important aportació en aquest camp, malgrat els premis nacionals i internacionals que va obtenir, malgrat els diferents i importants càrrecs que va ocupar en diferents institucions i estaments públics de diferents països, malgrat les conferències que donà a diferents indrets, les publicacions que va editar, i malgrat també que els Masriera, Víctor inclòs, havien viatjat molt per Europa la qual cosa a part de permetre-ls conèixer les variades corrents de pensament, els avenços i noves tecnologies, i els moviments artístics que es forjaven, també els va permetre donar-se a conèixer.

El pas del temps l' ha portat quasi a l' oblit absolut. No pas per la manca d' interès de la seva obra, plantejaments, metodologia, potser ara més vigents que mai en molts aspectes, sinó per que la societat actual amb el tall o ruptura que va suposar la guerra civil i la postguerra, amb la pèrdua de la memòria històrica, amb tota la càrrega avantguardista que no encaixava excessivament amb el seu discurs, afegint-hi els canvis de valors que s' han produït en la societat actual, l' han portat quasi al desconeixement, si bé és cert que amb diferents articles, ponències, poc a poc sembla interessar de nou la seva obra i s' intenta restituir tot l' important llegat que deixà, en el lloc que li correspon. Ell mateix deia també que el comú de la gent, vivia com els demés sense preguntar-se mai si aquells encertaven o erraven; menjaven, el que es menjava, compraven els mobles que prescrivia la moda i educaven als seus fills sense meditar seriosament, en cada cas, sobre el fons del que anaven a fer, acceptant sempre el costum, o millor la rutina.

El fet d' haver tingut un sol fill, i que aquest morís sense descendència i per tant sense familiars directes que poguessin aportar informació sobre el personatge i fer aflorar la seva obra, dificultà també el seu coneixement. Així com també jugà en contra el fet de que la seva mort es produís just a l' acabament de la Guerra Civil Espanyola, arraconant-se amb el nou règim de govern a l' estat espanyol, tot el sistema educatiu anterior i tot allò que ell havia predicat i posat en pràctica, vist aleshores com a innovador i no convenient. També degué influir la fugida a l' exili dels seus principals col·laboradors i deixebles, contribuint tot plegat al quasi anonimat en que se l' ha postergat. José Machado Ruiz (Sevilla, 1879-Santiago de Xile, 1959), era deixeble de Víctor Masriera, essent antic alumne del Curso Permanente de Dibujo. Nomenat Professor Auxiliar del Curso l' octubre de 1915, aviat obtingut el Certificat d' Aptitud Pedagògica en la Secció Especial de Professors Especials, encarregant-se de l' aplicació del programa de Dibuix en una Escola Nacional

de nens. A l' igual que José Machado, l' agost de 1916 va ser nomenat Manuel de Arpe.

José Machado era germà d' Antonio Machado, i la persona que escrivia a Víctor des de Madrid quan aquest no hi era, signant "Pepe", li deia com anava la situació, si cobraven o no etc., a més era el seu directe successor, però no va tenir continuïtat en la seva obra doncs després de la Guerra Civil hagué d' exiliar-se a Xile on ho arribà l' any 1940. Allà, José va continuar amb la pintura realitzant diverses exposicions destacant la seva neta línia en el dibuix i la seva capacitat de retratista. José Machado havia il·lustrat moltes de les obres del seu germà Antonio, l' última "La guerra", 1937, fent-li també alguns retrats. Per tan acabada la guerra, amb Víctor mort i el seu principal successor exiliat, a més de la nova mentalitat pedagògica de l' ensenyament, ningú va seguir el "Masrierisme", mot amb que es coneixia la seva tasca i labor en pro dels nous mètodes de l' ensenyament del Dibuix. La seva obra no va tenir continuïtat.

Considerable l'oblit amb que s' ha correspost als seus afanys i angoixes, cap a la seva persona i obra, així com el valuós i actual llegat que va deixar, s' ha demostrat ja que ha estat totalment immerescut.

I només el pas del mateix temps ha de permetre tenir una visió encara més global de la seva magna obra pedagògica. Ell mateix es referia a la perspectiva històrica que s' ha de tenir per poder valorar qualsevol fet o esdeveniment, explicant que per apreciar l' importància d' un fet històric s' hauria d' estudiar per la seva conseqüència. Creia que no es podia entendre la història, per més erudit que es fos, si s' era incapaç de comprendre el que estava passant. Deia que lo "antic" podia explicar lo modern, per que un i altre estaven íntimament relacionats i en el seu conjunt formaven la gran perspectiva de la història.

Malgrat la seva important tasca que portà a terme, llarga i lenta; la llàstima de tot plegat degué ser que ell mateix deuria anar intuït amb el pas del temps, com s'anava desfent tot el que qualitativament i quantitativament s' havia construït.

Evidentment que no va ser testimoni directe de la calamitat total, de com realment tot va acabar en res, a causa de la seva mort just abans d' acabar la guerra civil espanyola; no obstant si que va veure i patí aquest principi del fi, lo qual li degué comportar una frustració absoluta després de dedicar quasi tota una vida a forjar quelcom necessari i que començava a donar ja els seus fruits.

Però després de mort, tampoc no se li ha tributat l' honor ni el reconeixement que es mereixia i li corresponia per part d' institucions escaients. El mateix poble de Castellar desconeix que en el seu cementiri, sense cap làpida, descansen les restes d' un personatge il·lustre, que un dia fou acollit tan bé com es va poder en uns temps molt difícils. Talment com si tot el que va aportar a l' ensenyament en general, i al dibuix en particular no hagués servit de res, ni tant sols per recordar que havia existit i que havia deixat una obra summament important i quantitativa.

Pot ser que Víctor Masriera, intuís fins hi tot una mica més enllà del que podrien ser les avantguardes i el després d' aquestes, explicant subtilment que la sensibilitat era bàsica no solament poder admirar sinó per poder transmetre quelcom a través de diferents cultures i diferents temps.

Queda el dubte de si tot el camí de renovació i de millora iniciat en el camp de l' ensenyament i concretament en l' ensenyament del dibuix, que lentament ja anava quallant dins la societat catalana i espanyola, va quedar-ne res després del tall sobtat que va significar la Guerra Civil i la llarga postguerra.

Passada la guerra civil espanyola, l' ensenyament del dibuix experimentà un canvi en quan a la seva pràctica, passant de basar-se en la observació del natural a donar més pes a la observació indirecta a partir del referent bidimensional.

S' han introduït en els temaris, nous conceptes de color, volum, reduint la presència del dibuix del natural. La observació directa del natural ha perdut pes enfront la presentació d' un referent bidimensional que simplifica la visió complexa d' aquest.

La còpia d' estampes o de referents bidimensionals, o sigui la observació indirecta és pràctica habitual per aprendre a dibuixar, no pas per realitzar una còpia fidedigna sinó per treure patrons que ajudin a construir la representació de l' espai en el pla, pràctica rebutjada en el dibuix del natural. Els continguts s' han organitzat de diferent manera, el vocabulari i la nomenclatura per designar-los ha variat quelcom. Cap els anys 60 del segle XX, el llibre de text auster com la majoria dels manuals que va realitzar Víctor Masriera a excepció d' alguns de molta qualitat i cura i amb tota mena de luxes; es convertiria poc a poc en un llibre ple de recursos visuals, de color i amb ànsies d' innovar, com si hi hagués un rebuig cap el passat. Més que rebuig desconeixement, ja que en el fons, és fer el mateix, però disfressat i presentat a manera d' innovació. Potser fins i tot menys explicatiu i entenedor que els antics manuals de Víctor Masriera.

El concepte de dibuix que presenten la majoria de manuals actuals ho fan com un llenguatge que expressa pensament a través del gest, la visió, i el sentiment, que ve a ser el mateix concepte ja definit en el seu temps per Víctor Masriera i els seus contemporanis. El mateix succeeix amb la majoria de les finalitats u objectius, els de llavors i els d' ara, en quan a formació integral de l' individu, no pas formació d' artistes, capacitar-lo per sentir i apreciar la bellesa, fer millors persones, etc.

El dibuix actual ha estat suprimit en diferents nivells educatius o bé canviat per assignatures amb els noms de: plàstica, expressió artística, comunicació visual, formació grafico-plàstica, expressió artística, evitant la paraula Dibuix, no estant clar que s' assumeixi en elles una continuïtat disciplinar amb la tradició històrica; no havent superat encara l' enfrontament entre tradició-avanguardia, quedant el dibuix com a víctima. L' alumne pot avui en dia expressar-se en total llibertat a través del llenguatge plàstic, però s' ha deixat de banda el grau de correcció dels dibuixos, des del punt de vista

figuratiu, a l' igual que passa en el món de l' art, potser, seguint-lo una mica i amb molt de retard acostant-se a la filosofia de les avantguardes artístiques, vinculant la matèria en aquest món, i per tan en el caos que després d' aquestes encara hi impera.

Amb la distància que dóna el temps, no és del tot segur que aquell esperit de victòria que tenia en principi, hagi triomfat en l' ensenyament del dibuix.

Les noves tecnologies i el format digital, han avançat en quan a comoditat i economia, però sense modificar pas gaire l' esperit.

El que si ha canviat radicalment és l' ordre de prioritats de la societat. Prevalen ara uns altres valors molt diferents dels de l' època de Víctor Masirera, i sembla que no pas millors.

I és curiós que tot el que en aquella època es pretenia aconseguir per avançar en la millora de la societat, respecte al camp educatiu, al camp visual i artístic, després de quasi un segle, és veu que no s' ha avançat pas tant que potser cal tornar-se a replantejar tot el que en el seu moment ja ho varen fer personatges de la talla i vàlua de Víctor Masriera.

Per corroborar del tot, com el que Víctor Masriera va aportar, no n' ha quedat pràcticament res, s' ha oblidat pràcticament tot, gairebé ni el record a la seva persona resta; només cal veure alguns escrits publicats a diferents mitjans de comunicació, *El 9 Punt*, de diumenge, 9 de novembre de 2003, signat pel degà del Col·legi de Doctors i Llicenciats en Belles Arts i Professors de Dibuix de Catalunya, lamentant més que opinant respecte a l' ensenyament artístic, concretament del Dibuix dins de l' ensenyament actual, dient que aquests eren els grans oblidats de l' Administració Educativa, que no gaudeix de la consideració i el reconeixement que es mereix sobretot en una societat de la comunicació en la qual és necessari saber discriminar, interpretar, raonar, criticar reflexivament... La matèria no passa de ser una anècdota sense sentit dins del currículum, potser per no desenvolupar l' esperit crític.

I no solament ha aparegut als mitjans de comunicació aquesta problemàtica, sinó que en una de les altres noves tecnologies, l' Internet, a la pàgina del Ministerio de Cultura, es podia trobar el febrer de 2005 una sèrie de propostes realitzades pel col·lectiu de Col·legis de Doctors i Llicenciats en Belles Arts d' Espanya, una sèrie d' al·legacions o text complementari al nou projecte de reforma educativa pendent aleshores, d' aplicar, el qual consideraven desastrós per a la matèria dita actualment Visual i Plàstica.

La insatisfacció sobre com es produeix el seu ensenyament, regne en la majoria de docents. Així doncs com es desprèn de tot el que s' acaba d' exposar, de poc ha servit tota la tasca i labor pedagògica de Víctor Masriera i de molts altres pedagogs de la seva època. Sembla que ens trobem a l' inici de la fi, o a l' origen d' una nova "creuada" a lliurar, en favor del potencial dibuix dins l' educació. Sorgeixen nous reptes, calen nous plantejaments, idees clares, com les que en el seu dia va tenir Víctor Masriera fruit de la investigació, experimentació, coneixement, seqüencialització...

Segurament que Víctor Masriera apostaria en els moments actuals entre la preservació de la tradició humanista com a valor segur en l'educació, però també pels nous mitjans tecnològics d'aparició imparables; fent una síntesi entre les dues opcions tal com ja va fer en el seu temps.

Tot hi que la consciència històrica de la humanitat és tardana, cal innovar des de la tradició, recuperar la veu dels professors del passat, estudiar la història, integrant-la en la formació actual. Innovació que no pot partir de la ignorància cap el passat i el desconeixement de tot el que s'ha fet, recollint la seva experiència per avançar en l'aprenentatge d'ensenyar.

Potser és el moment de rellegir la obra de Víctor Masriera, trobar-hi referents que resituïn l'ensenyament actual del dibuix dins la societat actual; i treure'n conclusions. Per tot això, des d'aquest treball s'intenta retre memòria i homenatge a Víctor Masriera, a la seva labor i obra i, resituar la seva figura i el seu pensament en el lloc que realment li correspon, com a pedagog, artista i intel·lectual de la seva època, el qual ens pot donar moltes idees per posar remei a la situació educacional actual i del Dibuix en particular.

EPÍLEG

*Por esto, por decoro, me veo obligado a hacer esta declaración:
Jamás busquen en mí soluciones para salir del paso.⁷*

---

⁷ MASRIERA, Víctor. *El Dibujo en las oposiciones de Magisterio*. Editorial Sucesores de Ribadeneira (S.A.). Madrid, +/- 1927, p. 9.